

tik. Frihet och kapitalism hänger ihop, säger Mises i polemik mot Mill. Någon liberal socialism är inte möjlig. Detta torde de flesta idag instämma i efter realsocialismens fall. Man kan inte organisera en socialistisk ekonomi utan att införa oacceptabelt tvång. Och man kan inte i längden driva ekonomin med hjälp av tvång – till slut levererar den inte. När så börjar ske raseras de socialistiska institutionerna och systemet bryter samman.

Liedman förordar själv något som ibland kallas 'liberal socialism' och har den nyligen bortgångne statsvetaren Norberto Bobbio som upphovsman. Trots vissa försök att förklara Bobbios dunkla teser lyckas Liedman inte konkretisera hur ett sådant *contradictio in adjekto* skulle

kunna se ut. Det handlar tydligen om betoning av fördelningspolitisk rättvisa och ekonomisk demokrati. En sådan tulipanos borde inte för tjäna att nämnas i en bok om frihet om man inte samtidigt gör ett försök att beskriva fenomenet mera handfast. Sådant ligger dock inte naturligt till för Liedman. På sin tid (1982) beklagade han att striden om löntagarfonderna tenderade att undanskymma andra radikalare alternativ. Vilka de var gav han inte upplysning om.

För vem har Liedman skrivit denna bok och vem tror Bonniers skall köpa den? Den nu ålderstigna "nya vänstern" får inte lära sig vad motståndarna säger om frihet om den överhuvudtaget har ork att ta till sig nya tankar. Den unga vänstern

kommer att känna sig lurad på pengarna. Den unga högern konsulterar knappast marxistiska idéhistoriker för att lära sig något om frihetens teorier. Boken förefaller skriven för Lidmans gelikar – mediavänstern, som har sina uppfattningar klara men som behöver kunna slänga sig med några aktuella namn. Att då inte ha med Nozick riskerar dock att läsarna plötsligt får stå där med sin obildning. Men det är uppenbarligen dags för vänstern att läsa på om frihet.

Danne Nordling (danne.nordling@skattebetalarna.se) är utredningschef på Skattebetalarnas förening.

BOKFAKTA

Sven-Eric Liedman. Tankens lätthet, tingens tyngd – om frihet. Albert Bonniers.

VETENSKAP

Anpassning till döds?

Av Waldemar Ingdahl

Kan man vinna debatten om klimatförändringarnas betydelse och behovet av Kyotoprotokollet bara med fakta eller behöver vi diskutera värderingarna också?

ISVERIGE RÅDER en bred konsensus bland politiker, forskare, media och vissa delar av näringslivet att vi nu upplever en stor klimatförändring, som skapats av mänsklig aktivitet och som måste åtgärdas med politiska medel genom en stor omställning av samhället. Det verkar ofta i samhällsdebatten som att diskussionen om klimatfrågan är avslutad i och med Kyotoprotokollets undertecknande (fast USA, av någon sällan utredd och förmodat självisk anledning, inte vill vara med).

Denna samstämmighet väcker frågor. Är det verkligen så okontroversiellt och enkelt att härleda en

specifik politik ur naturvetenskapliga rön? Hur säkra är dessa rön, med tanke på att klimatet och ekologin är system som styrs av ett mycket komplext antal faktorer?

Debatten är mer levande utomlands. Boken *Adapt or Die: The science, politics and economics of climate change* är en utmärkt introduktion för den liberale läsaren. Där tar man upp frågan om Kyotoprotokollet och vilka dess implikationer har varit. Klimatfrågan blev efter det kalla kriget en av de viktigaste politiska frågorna. Kanske för att den sågs som ett av de sista områdena där omfattande politisk expansion var möjlig?

Under de senaste åren har särskilt en fråga blivit ordentligt utredd men fortfarande varit svår att få någon vetenskaplig konsensus om: frågan om koldioxidutsläppen. Påverkar de klimatet eller inte? Och på vilket sätt? Hur stor roll spelar naturens egna processer, som till exempel solfläckarnas aktivitet? Där är de flesta experter väldigt osäkra på om det globala klimatet påverkas negativt eller inte, i vilken grad påverkan sker och vilka effekterna blir på lång sikt.

Bokens redaktör, Kendra Okonski, samlar en intressant grupp skribenter från olika discipliner som redogör för de potentiella konsekvenserna av global uppvärmning för mänskligheten och miljön. Man värderar de strategier och policys som använts för att bemöta klimatförändringar, man redogör för de konsekvenser klimatpolitiken kan ha för företaget och handeln samt analyserar klimatpolitikens ekonomiska principer och rättfärdiganden. Bokens syfte är inte att vara en stridsskrift mot tanken på en global uppvärmning, utan att åstadkomma

Syndafloden var en ovanligt hastig klimatförändring.

en nyansering av debatten, och få med sig grupper som ställt sig positiva till Kyotoprotokollet. Det syftet har sina fördelar och nackdelar.

Paul Reiter avfärdar påståendena om att klimatförändringar skulle öka antalet myggor och leda till fler sjukdomar som malaria. Skälen till att dessa sjukdomar sprids är mycket mer komplexa, och beror mer på ekonomiska och sociala faktorer.

Dominic Standish använder den sjunkande staden Venedig som exempel på hur miljörörelsen ofta, med försiktighetsprincipen som metod, ställer sig mot tekniska lösningar som strävar efter att minimera klimatförändringars skador.

Indur Goklany menar att vi istället för att koncentrera oss på global uppvärmning för att indirekt minska de försvarade hälso- och miljö-

problem som kan följa i dess spår, borde koncentrera oss direkt på dagens problem som sjukdomar, hunger, vattenbrist och hemlöshet. Detta skulle vara mer kostnadseffektivt och ge säkrare och snabbare effekter.

Martin Ågerup förklarar att klimatpolitiken borde vila på pålitliga förutsägelser av faktorer som påverkar utsläpp, som till exempel tillväxt av BNP, effektiv energianvändning och fossila bränslens andel av energiförbrukningen. Ågerup pekar på att vilka värden som anges på faktorerna påverkar kvaliteten i förutsägelseerna om klimateffekterna, och att slarv och dålig metod ofta gjort modellerna dåliga som underlag för politik. De fördelar som kan fås av Kyotoprotokollets implementering är ytterst osäkra, då dess effekter på

klimatet blir så små på den korta sikt som protokollet har (år 2008–2012).

Barun Mitra argumenterar att de fattiga länderna istället för de rika ländernas ”hållbara” energi, borde satsa på mer modern och därmed effektivare energiteknik, då miljöproblemen snarare utgörs av fattigdom än hög energikonsumtion.

Andrew Kenny varnar, från ett afrikanskt perspektiv, om farorna med att rakt av överföra miljöstandarder som antagits av i-länder till u-länder. Dock finns inte förståelsen för att de fattiga ländernas problem är annorlunda, och de rika länderna verkar snarast redo att sätta igång en slags ekologisk imperialism.

Julian Morris uppmärksammar att Kyotoprotokollet kan bromsa världshandeln om man lägger miljöaspekter inom ramen för WTO. Det öppnar för möjligheten att införa nya handelshinder på energintensiva varor. Detta hindrar tillväxt och införande av ny teknik för att minska klimatets påverkan på mänskligheten, vilket är det mest kostnadseffektiva sättet att bemöta klimatförändringar.

Martin Livermore påpekar att det främst har varit storföretag som ställt sig bakom Kyotoprotokollet. Genom lobbying kan de påverka sina egna kostnader, medan små- och medelstora företag sällan har den möjligheten och därför får bära den största andelen av kostnaderna.

Bruce Yandle och Stuart Buck tar upp problemet att globala och komplexa kontrollsystem skapar stora incitament för ”rent-seeking”. Från exemplet om spritsmugglars och baptisters gemensamma stöd av förbudspolitikerna i USA, visar de hur allianser kan uppstå mellan annars disparata intressen. I klimatfrågan utgörs baptisterna av miljörörelsen som argumenterar för att minskningen av koldioxidutsläppen är en moralisk nödvändighet, medan spritsmugglarna är de storföretag

som cyniskt hoppas öka sina konkurrenters produktionsomkostnader.

Benny Peiser skriver om historiska ekologiska katastrofer och hur de sägs ha påskyndat civilisationers kollaps. Peiser påpekar dock att de historiska exemplen har gällt lågteknologiska jordbrukssamhällen, vilket har gjort dem mycket mer sårbara för klimatförändringar än vårt högteknologiska samhälle som ger oss bättre anpassningsmöjligheter.

Carlo Stagnaro anser att den europeiska allmänheten inte är fullt medveten om vilka problem och konsekvenser som Kyotoprotokollet har, eller de kostnader de kommer att få vidkänna i form av färre arbetstillfällen och höjda priser på tjänster och varor.

Som alternativ till klimatkontrollen, att förhindra klimatförändringar över huvud taget, ställer man upp klimatanpassningen: att se till så att eventuella klimatförändringars effekter minimeras. Samhällen som är stillastående och fattiga saknar i allmänhet förmågan att anpassa sig till nya förhållanden, även förändringar som orsakas av klimatet. Kyotoprotokollet ger mycket osäkra miljövinster, särskilt på kort sikt,

samtidigt som det innebär en stor omvandling av samhället till hög kostnad. Det kanske vore dags att applicera försiktighetsprincipen på Kyotoprotokollet självt?

Adapt or Die är läsvärd och intressant, och visar att det finns andra slutsatser att dra ur möjligheten av en klimatförändring. På en bra nivå, utan att bli för enkel, så ger boken goda ekonomiska och vetenskapliga argument.

En god boks förtjänst kan dock också ligga i att den klargör saker genom sina tillkortakommanden. Klimatfrågan består av flera parallella debatter inom klimatologi, ekonomi och politik som vävs samman, vilket ofta gör debatten krånglig och svår att delta i. Det område som Adapt or Die brister på är beskrivningen av politikens roll. Politik är fråga om en kamp mellan idéer, där det i politiken ofta finns tanken att uppfattningar är lika med verklighet och fakta är förhandlingsbara.

Även om debatten må vara mer livlig i utlandet, så står boken för en minoritetsuppfattning, och dess ekonomiska och vetenskapliga resonemang når inte fram till de värdegrunder som anhängarna till Kyoto-protokollet ofta har. Dessa står

antingen på en naturromantisk bas, med en vision om ett decentraliserat, småskaligt och självförsörjande samhälle som anses vara mer ursprungligt. Eller så värderar man just stabilitet och kontroll, och har en vision att man genom regleringar till fullo kan bestämma utkomsten av mänskliga handlingar. Då man har andra mål med sitt engagemang, kommer man inte acceptera Adapt or Die:s medel och lösningar. Värderingar måste bemötas med andra värderingar.

Det huvudsakliga problemet med Kyotoprotokollet, är att det ser människans handlingar som ett problem, och inte som en lösning. Vad kan vi göra för att klimatet skall ha så liten inverkan på människan som möjligt? Det borde egentligen vara den relevanta frågan i debatten, och den måste stå på en solid vetenskaplig, ekonomisk och värdemässig grund.

Waldemar Ingdahl (waldemar.ingdahl@eudoxa.se) är VD för tankesmedjan Eudoxa.

BOKFAKTA

Kendra Okonski (red). Adapt or Die: The science, politics and economics of climate change. Profile Books, London 2003

HISTORIA

Kina upptäckte världen först

Av Mats Fält

De kinesiska upptäcktsresorna kartlade nästan hela jordklotet långt före Columbus. Men varför undvek de Europa?

ETT AV DE mindre hög-prioriterade livsprojekten är att besöka resterna av det som en gång utgjorde de europeiska staternas kolonialvärlden. Lite för sent ledde detta anmälnaren 1999 till Hong Kong

och Macau, sommaren innan Kina tog över även den sista portugisiska besittningen i Asien.

Två av de starkaste minnena från besöket blev det sista firandet av "stadens dag" i Macau – instiftad till äminnelse av en stor seger inte över

Kina men väl mot Nederländerna på 1600-talet – och den historiska avdelningen på det stora nöjesfältet i Hong Kong. En del av den historia som beskrevs handlade om de kinesiska amiraler som, framför allt på 1400-talet, företog imponerande resor på världshaven. En berättelse som stämmer dåligt överens med bilden av Kina som ett kejsardöme som föredrog att leva i "splendid isolation", övertygat om sin egen överlägsenhet.

Nu har den brittiske marinofficern Gavin Menzies publicerat en tegelstenstjock redogörelse för vad han tror är den verkliga historien.